

Tarihte Görülen Bulaşıcı Hastalık Salgınlarından Alınan Dersler

Levent AKIN
Hacettepe Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı

- Bulaşıcı hastalık salgınları tarihsel dökümanlarda yer almaktadır.
- Özellikle **çiçek, lepra, tüberküloz, meningokoksik enfeksiyonlar ve difteri salgınları** genellikle Yunan ve Mısır kaynaklı dökümanlarda dikkate değer şekilde yer almaktadır.

Taranan Literatürde Salgın Yol açan Enfeksiyon ve ilk saptandığı tarih

1. Tifus (MÖ 429 -426)
2. Çiçek (165 189)
3. Veba (541-542)
4. Viral kanamalı ateş (1545 -1576)
5. Kızamık (1592 – 1596)
6. Sıtma (1600 – 1650)
7. Leptospirosis (1616 -1619)
8. Sarı humma (1648)
9. Influenza (1732-1733)
10. Dengue ateşi (1778)
11. Kolera (1816 -1826)
12. Epidemik tifus (1847 -1848)
13. Trypanosomiasis –uyku hastalığı (1896 – 1906)
14. Tekrarlayan ateş (1946)
15. Poliomyelitis (1971)
16. Meningitis (1996)
17. SARS coronavirus (2002-2003)
18. Chikungunya virus (2006)
19. El-ayak-ağız hastalığı (2008)
20. MERS -Middle East respiratory syndrome (2012)

Tarihsel süreçte Bulaşıcı Hastalık Salgınlarının Listesi

- Veba, kızıl, çiçek, kolera gibi salgın hastalıklar ve onlara eşlik eden kıtlık ve kuraklıklar, tarih boyunca milyonlarca kişinin ölümüne neden olmuştur.
- Yenilmez denen orduları durdurmuştur.
- Ekonomik, siyasal ve demografik sonuçlarıyla yeryüzü haritasının yeniden çizilmesinde önemli roller üstlendi ve bu süreç halen de etkili olmaktadır.
- Çiçek hastalığı Amerika kıtasında çok büyük ölçüde ölümlere yol açmıştır. Bu yüzden çalıştırılacak emek gücü için bu kıtaya milyonlarca Afrikalı köle taşınmıştır.

- Günümüzden 20.000 yıl öncesinde avlanma yüzünden hayvan sayısı azaldı. Bu durum, insanoğlunu başka besin kaynakları aramaya itti. Böylece tarım başladı ve hayvanlar evcilleştirildi. Vahşi toprakların yok edilmesi, fareleri, sıçanları, keneleri, pireleri ve sivrisinekleri insanlara daha yakın yaşamaya zorluyordu.
- Bu hayvanlar beraberlerinde veba, tularemi, tifüs ve sıtma gibi hastalıkları da getirdiler. Yerleşik düzene geçilmesiyle birlikte sulama sistemleri geliştirildi ve insanlar toplu halde yaşamaya başladılar.
- Yüzbinlerce insanın yaşadığı kentler ortaya çıktıkça, toplu ölümler de yaygınlaştı. Gelişen toplumsal hayat biçimleriyle birlikte bazı bulaşıcı hastalıklar, kolayca yayılma imkânı buldu.

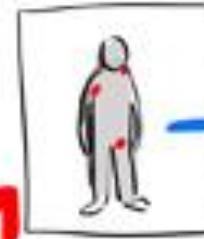
- Sümerler, Mısırlılar ve İsraililer salgınların tanrılarca yayıldığına inanıyorlardı.
- Endemik hastalıklara daha çok Akdeniz kıyılarında, Ganj ve Sarı Irmak havzalarında görüldü.
- Olayın niteliğini ilk kavrayan kişi Yunanlı hekim Hipokrates'ti. Çevre güçlerine "hava, su ve yer" adını vermişti. Bu etkenlerin herhangi birindeki ani bir değişikliğin salgınlara yol açtığını söylüyordu.

- 1400'lere gelindiğinde Eskidünya at, eşek, keçi, koyun sığır gibi hayvanları evcilleştirmişti. Bu hayvanların beslenme ihtiyacının karşılanması sonucunda taşıdıkları mikroorganizmalarla karşılaşma sıklığı arttı.
- Salgınlara bağlı çok sayıda ölüm olayı olurken, zaman içinde bu mikroplara karşı da bağışıklık kazandılar. .

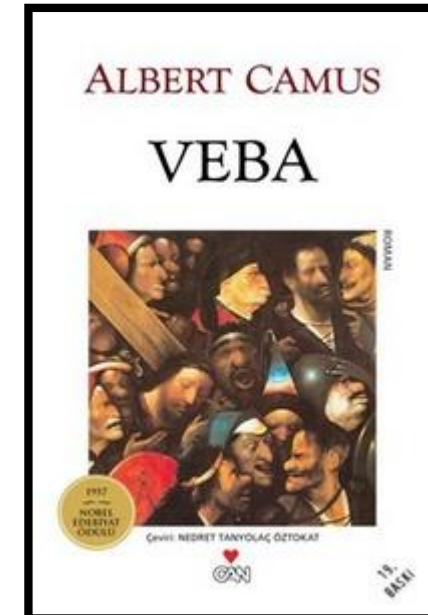
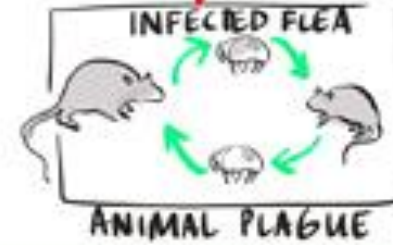
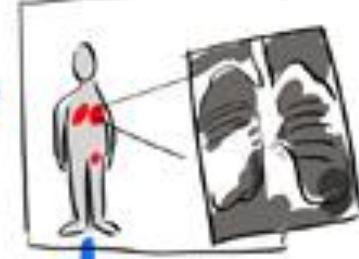
- Orta Amerika halkları ise, mısır ve fasulye yetiştiriyor, hayvanları evcilleştirmemekteydi. Son Buzul Çağı evcilleştirecek hayvan sayısını da çok azaltmıştı. Ulaşılan yazıtlara göre; Aztekler, protein ihtiyacını karşılamak için her yıl 50 bin insanı kurban ediyorlardı.
- Kısaca yerli halkın hayvanlarda bulunan enfeksiyonlara karşı yeterli bağışıklıkları yoktu.
- Keşiflerle sonucu eski dünyadan gelenlerle karşılaşan yerlilerde kitlesel ölümler olurken, işgalciler ayakta kalıyor ve hatta hızla ürüyorlardı.
- Bu durumun en büyük etkilerinden biri de, Amerikan yerlilerinin kendi tanrılarına olan inançlarını yitirmeleri oldu. Bu nedenle misyonerlerin de çalışmasıyla, kısa sürede yığınlar halinde Hristiyanlığı seçtiler ve bu dinin en katı uygulayıcıları oldular

VEBA (TAUN)

BUBONIC PLAGUE

PNEUMONIC PLAGUE

Tarihçiler Hititlerde, Mezopotamya'da ve Çin'de veba hastalığına rastlandığını söylemektedirler. Buna göre **Veba salgınları, Hitit** döneminde MÖ 14. yy.'da da görülmüştür.

I.Şuppiluliuma dönemindeki haksızlıklardan dolayı tanrılarını kızdırdıklarını düşünen **2. Murşili**, bunun için kurbanlar sunmuştur.

II.Murşili'nin, Hitit tabletlerinde yaptığı duaları mevcuttur.

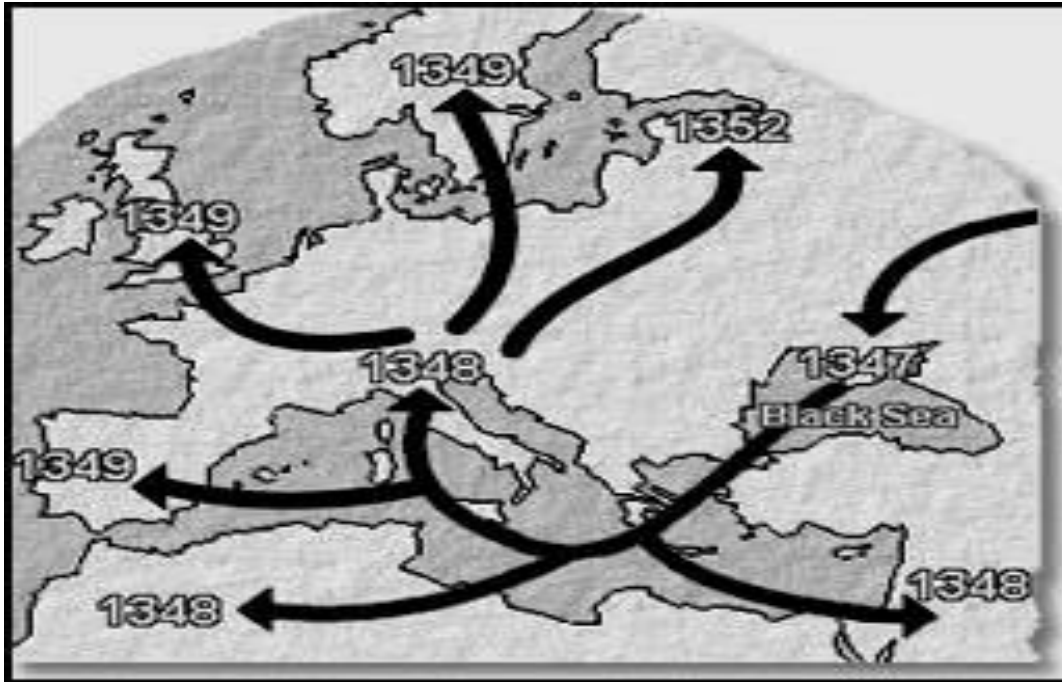
- Kayıtlara göre veba salgınının ilk kez M.Ö. 430'da Atina'da görüldüğü ve iki yıl boyunca kenti kırıp geçirdiği belirtilmektedir.
- Daha sonra hastalık Bizans döneminde İstanbul'da yeniden görülmüştür.
- Ancak gerçek anlamda veba salgınlarının başlangıç tarihi 1300'ler olarak kabul edilir.

- M.Ö. 10- 9. yüzyıllardan beri bilinen bir hastalık olarak veba Hindistan ve Çin gibi ülkelerde ortaya çıkmış,
- Ticaret yolları gelişmeye başlayınca Orta Asya, Mezopotamya ve Yakındoğu'ya geçmiş;
- İskenderiye ve İstanbul gibi büyük şehirlerde görüldükten sonra,
- Anadolu ve Rusya coğrafyalarında ve sonrasında ise Avrupa ve Afrika kıtalarında yayılmaya başlamıştır.

Tarihsel olarak vebayla ilgili üç büyük dalgadan ve bu dalgaların yarattığı salgınlardan bahsedilebilir.

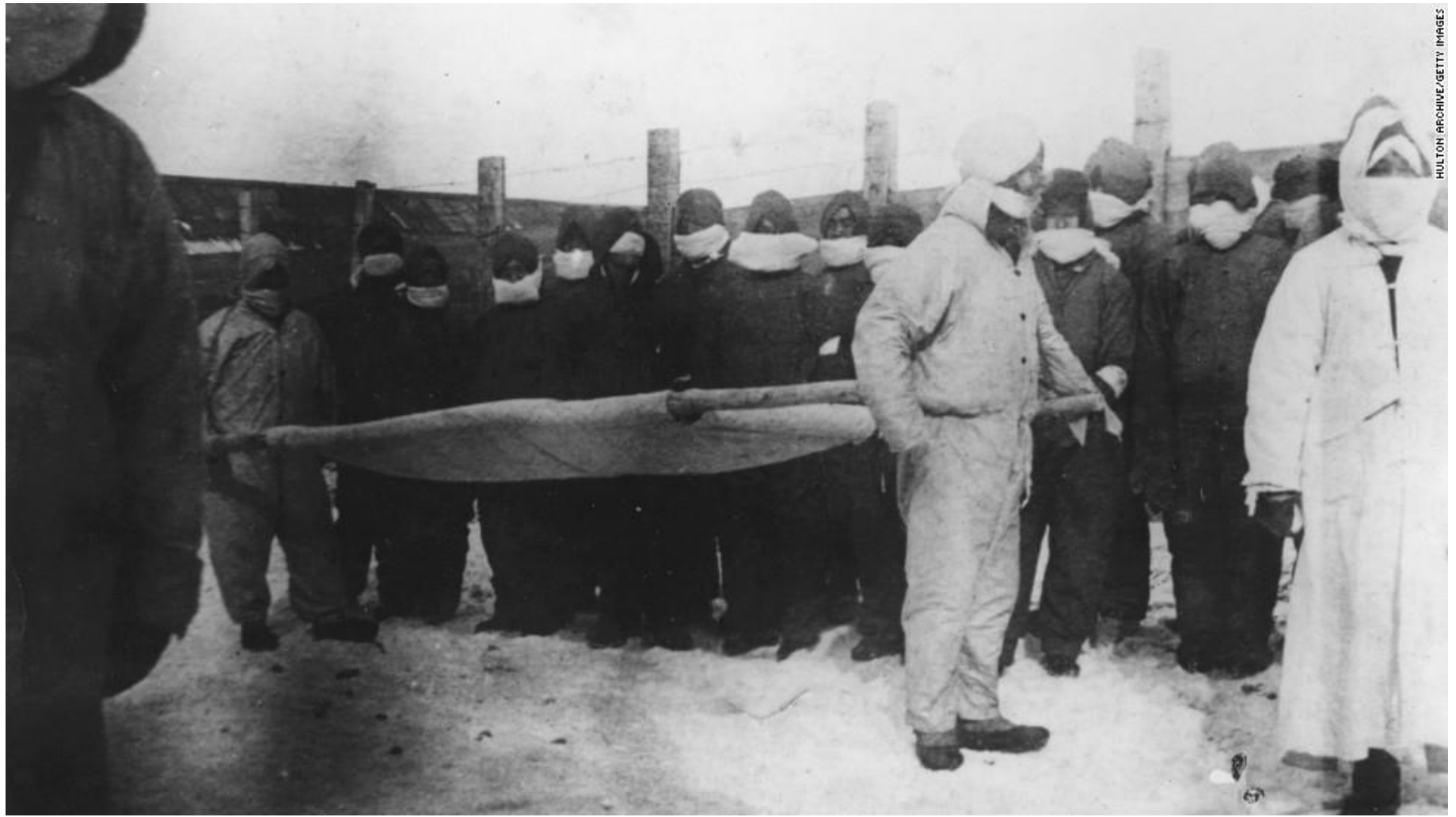
- **Birincisi**, M.S. 542'de Bizans İstanbul'unda ortaya çıkan Jüstinyen/Justinianos vebası ve bu dönemi izleyerek 8. yüzyıl ortalarına kadar sürerek gelişim gösteren veba salgınlarıdır.

ikincisi, “Kara Ölüm” (*The Black Death*) olarak bilinen ve özellikle 1347-1352 yılları arasında şiddetini hissettiren ve sonraki yıllarda da etkili olmaya devam eden veba salgınlarıdır.

- **Üçüncüsü** ise, 1896- 1914 yılları arasında ortaya çıkarak önemli sonuçlar doğuran salgınlardır.

1910

Mançurya'da 1910-1911 yılları arasında 60.000 kişinin ölümüne yol açan 20. Yüzyıldaki en büyük veba salgını.

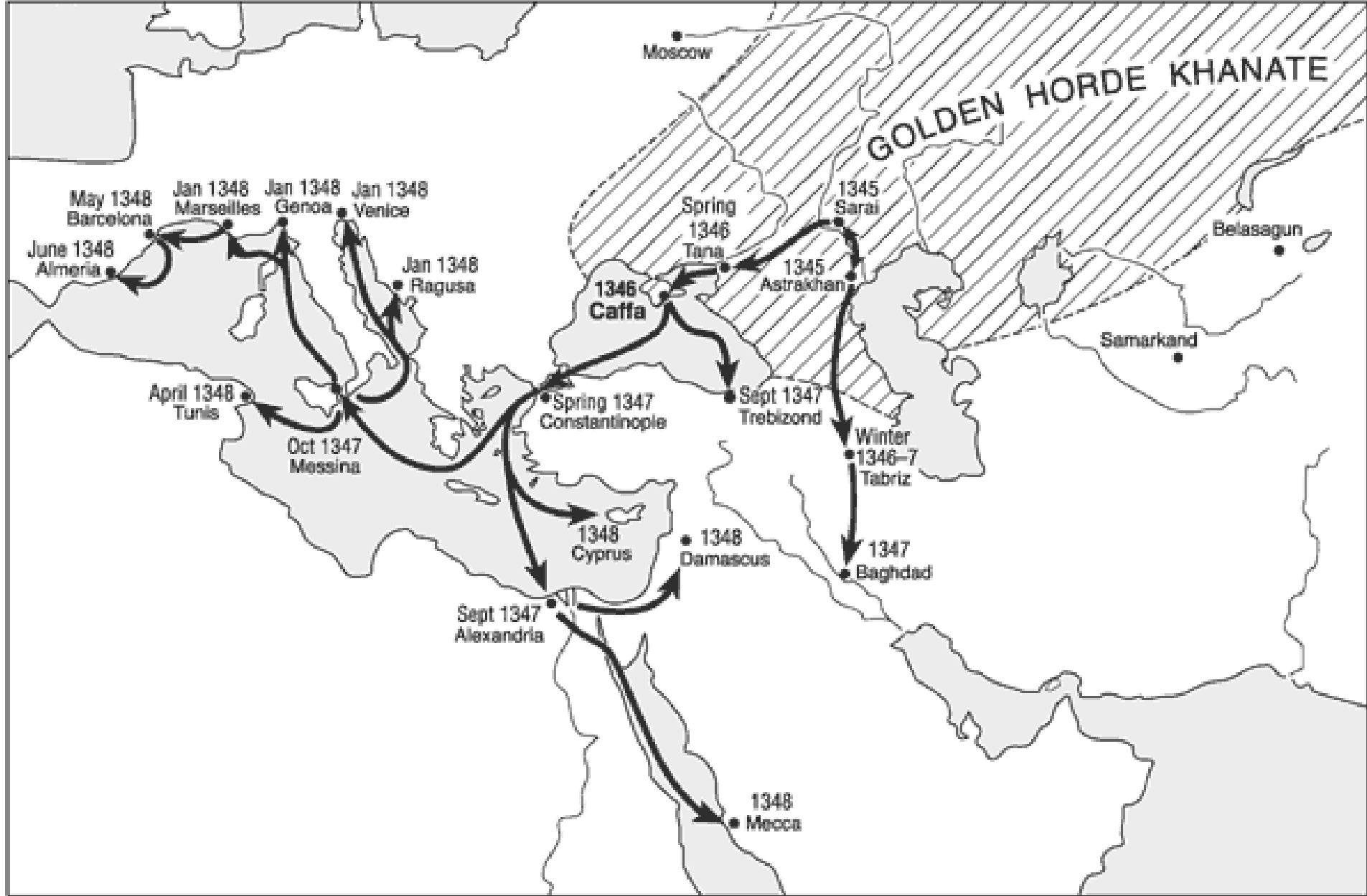
Veba hastalığına yol açan "Yersina Pestis" isimli bakterinin anavatanı Moğol bozkırlarıdır.

1330'lardaki aşırı sıcaklar, Asya çöllerinde yaşayan pireleri ve kemirgen hayvanları Moğol bozkırlarına doğru sürmüştü.

Mideleri veba bakterisiyle dolu pireler Moğol atlılarının sırtında Asya ve Avrupa'yı dolaşmaya başladığı düşünülmektedir.

Veba Avrupa'ya, Kırım'ın ticaret kenti Kaffa'nın Moğollar tarafından kuşatılması sırasında kentte yaşayan Cenevizliler tarafından taşındı.

Bakteri, her Ortaçağ evinde bolca bulunan kara sıçanlarla pirelere kolaylıkla yerleşti.

Vebaranın 1345 -1348 yıllarındaki yayılışı.

- Veba salgınları döneminde Hıristiyanlık, Avrupa kültürüne karışmış bulunan paganist unsurlar karşısında önemli kazanımlar elde etti.
- Hıristiyan Kilisesi, bazı dönemlerde Avrupa'ya hâkim olan ölümcül hastalıkların nedeni konusunda kimi zaman dogmatik bir tavır sergiledi. Rahipler tarafından Vahiy Kitabı'nın çoğunlukla "Dördüncü Atlı" bölümü, özellikle pazar günleri sıklıkla okundu.
- Yahudiler, Kilise tarafından vebanın günah keçisi olarak kabul edilerek suçlandılar. Yahudiler, kuyu sularını zehirlemekle veya havayı bozmakla suçlandılar. Basel'de olduğu gibi toplu halde öldürüldükleri oldu.
- Orta Avrupa'da 1351 yılına gelindiğinde gerek ölümler ve gerekse göçler nedeniyle neredeyse hiç Yahudi kalmadı. Bu dönem boyunca özellikle Polonya ve Rusya, Yahudiler için önemli bir göç merkezi haline geldi.

Albert Camus'nün Veba Adlı Romanında İşlenen Esaret Duygusunun, Algısal Açıdan Analizi

Avrupa genelinde vebanın oldukça çarpıcı sonuçları oldu.

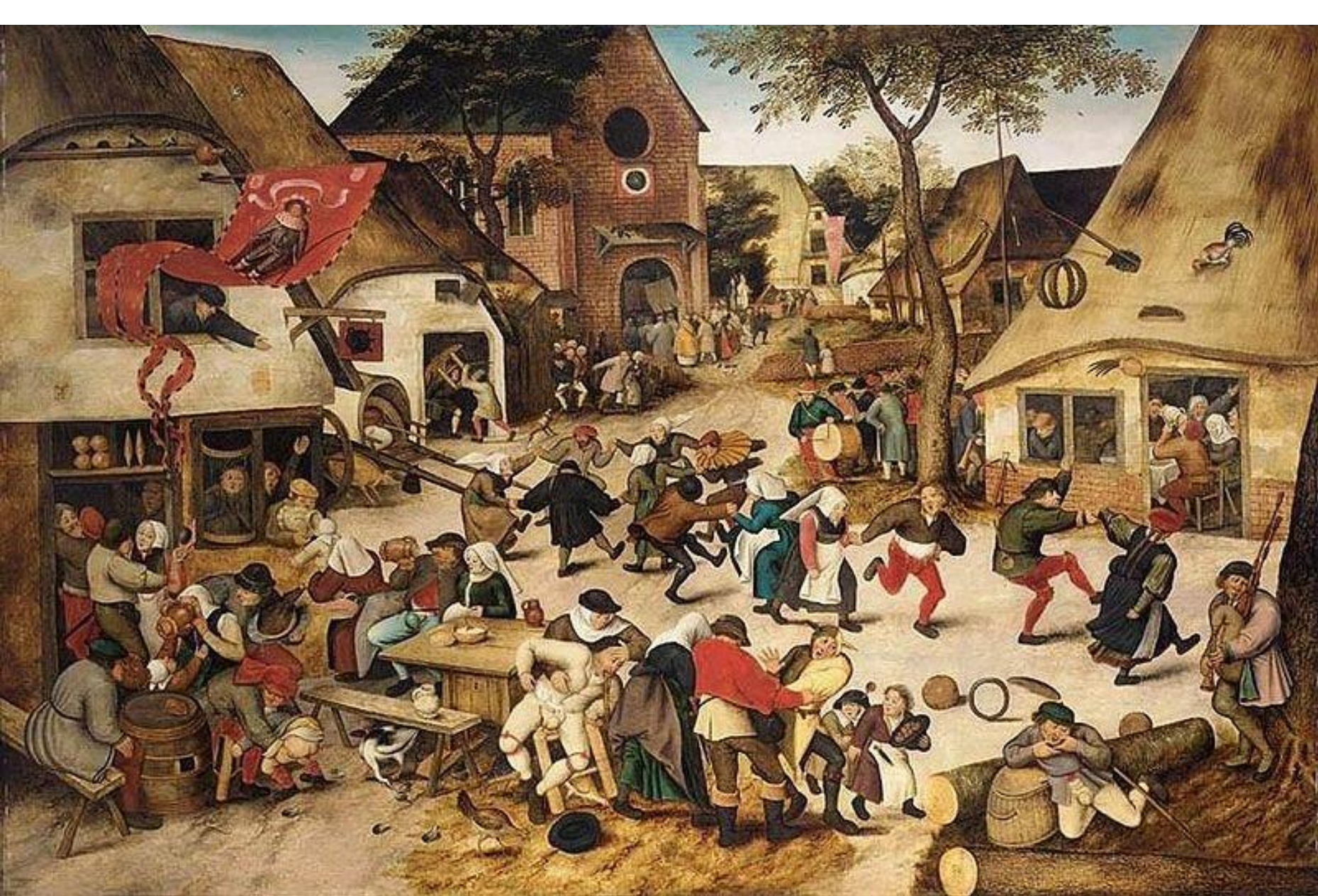
1. Din adamlarının sayısında azalmalar oldu. Bu durum, ehil olmayan kimselerin onların yerini almasıyla sonuçlandı. Din adamlarında beliren nitelik yoksunluğu kiliseye olan güveni sarstı.
2. Avrupa'da Kilisenin gücünün zayıflamasıyla birlikte Latince olarak yürütülen eğitim sisteminde yaşanan sorunlar nedeniyle yerel diller, kültür ve eğitim dili olarak güçlenmeye başladılar.
3. Veba yüzünden feodal dengelerin sarsıldı. Örneğin, veba nedeniyle nüfus azalınca feodal yöneticiler topraklarında çalışanlarla uzlaşmak durumunda kaldılar.
4. Tüccarlar vebadan kaçarlarken seyahat etmenin önemini kavradılar. Böylece söz konusu zaman dilimi, toplumsal hareketlilik konusunda önemli gelişmelere sahne oldu.

Avrupa'da o tarihte salgının yayılmasını kolaylaştıran bazı koşullar oluştu. Ilık iklim koşulları, köylülerin daha çok ürün üretmesini sağlamış, bu sonuç da köylü nüfusunun artmasına yol açmıştır. İyi beslenen 25 milyonluk Avrupa nüfusunu birdenbire kötü beslenen 75 milyona çıkarmıştı.

1300'lerde başlayan salgınlar, 1720 tarihine kadar 2 ya da 20 yılda bir yenilenmiştir.

Bu salgınlar Avrupa'nın ekonomik, siyasal ve kültürel durumunu tamamen değiştirdi. İlk darbeyi yiyen kurum feodalizm oldu. Toplu köylü ölümleri emek kıtlığına yol açtı ve korkuya kapılan toprak sahipleri ücretli köylü sistemine dönmek zorunda kaldılar.

Sonuçlar II

Kendilerini yönetenlerden umut kesen köylüler toplu halde ayaklanmaya başladılar. Ücretli emeğin yaygınlaşması kapitalizme geçişin altyapısını oluşturunuyordu.

Veba salgınları sırasında tüccarlar seyahat özgürlüğünün önemini daha iyi anladılar. Kendi kentlerinde müşteri sıkıntısı çeken İngiliz, Hollandalı ve İspanyol tüccarlar yünlerini, şaraplarını ve peynirlerini satmak için uzaklara yelken açtılar. Bu durum uluslararası ticari ilişkilerin gelişmesine ve keşiflere yol açtı.

Sonuçlar III

- Bazı dindarlar Tanrının öfkesini kendi üzerlerine çekip insanları kurtarmak için kendilerini kırbaçladı.
- Brüksel ve Strasburg'da bazıları salgınları Musevilerin varlığına bağladı.
- Bu panik döneminde binlerce insan öldü. Salgının cadılar yüzünden ortaya çıktığı da söylendi. Zararsız erkek ve kadınlar evlerinden alınıp hastalığın yayılmasını önleme amacıyla yakıldı.

Sonuçlar IV

- Kedilerin ise parlayan gözleri ve geceleri dışarıda çok dolaşmaları yüzünden bu "cadıların" büyülü hayvanları olduğu düşünülüyordu. Binlerce kedi katledildi.
- Avrupalılar kedileri öldürerek salgına karşı en birinci savunma hatlarını kaybediyorlardı.
- Çünkü veba (*Yersinia Pestis*) yaygın bir fare biti tarafından taşınır. Ortaçağda her yer fare doluydu. Kanalizasyon ilkeldi. Caddeler insan dışkısı, çöp ve ölü hayvan artıklarıyla doluydu. Kara veba, hastalığı taşıyan bitlerin fareler yoluyla yayılması sonucu artmıştır.

Hastalığın nedenini bilmeyenlerin vebaya karşı aldıkları önlemler:

- Yanan tütsü koklama,
- Mendilleri aromatik yağlara daldırma,
- Zil çanlarını çalmakve topları ateşlemek,
- Muska takmak,
- İnsan idrarında banyo yapmak,
- Evlerine "kötü kokular" (ölü hayvanlar) yerleştirmek,
- Sülükler ile veya doğrudan kan akıtma,
- Süpüre olmuş bubon (veba lezyonu)'dan içmek,
- Lezyonların ağrısını kesmek için kurutulmuş kurbağa sürmek
- Altın veya zümrüt tozu içmek
- Brethren of the Cross tarikatına katılmak (Kendini kırbaçlatanlar)

Beyaz perdede vebayı kovma sahnesi...

Salgınlar resimden heykele, mimariden sinemaya birçok sanat kolunu etkiledi. Ingmar Bergman'ın "Yedinci Mühür" filmi de bunlardan biriydi.

14. yüzyılda **Avrupa**'da, farelerle iç içe yaşayan, lağım pislikleri olan, pislik içindeki sokaklarda hastalık kolay yayılmıştır.

Londra'da en son salgın 1666'da sona ermiştir.

Bu salgının sona ermesinin sebebi önce, çıkan büyük yangın ile mikropların öldüğü şeklinde düşünülmüştür.

Daha sonra şehrin merkezinde geniş ve temiz caddelerin yapılması görüşü hakim olmakla beraber bu durum salgının neden sona ereceğini açıklayamamıştır. Çünkü yangın Londra'nın ortasını tahrip etmişti.

Veba ise kalabalık ve pis kenar mahallelerde yayılmıştı ve salgın Londra, Paris ve Amsterdam'da aynı zamanda durmuştu.

The Black Death (gouache on paper) by Nicolle, Pat (Patrick) (1907-95) Info: the filthy state of London aided the spread of the disease.

Sonuçlar V

Veba salgınlarında hekimlerin iyi bir sınavı veremediklerinden bahsedilmektedir.

Hastalık kapma korkusuyla ya sivri gagalı garip maskeler takıyorlar ya da hastalara bakmayı reddediyorlardı.

Hastalığa verdikleri tedavi reçeteleri de çok komikti: "İki fındık, bir incir ye", "yavaş çiğne, masadan aç kalkma, ağlama ve korkma" gibi.

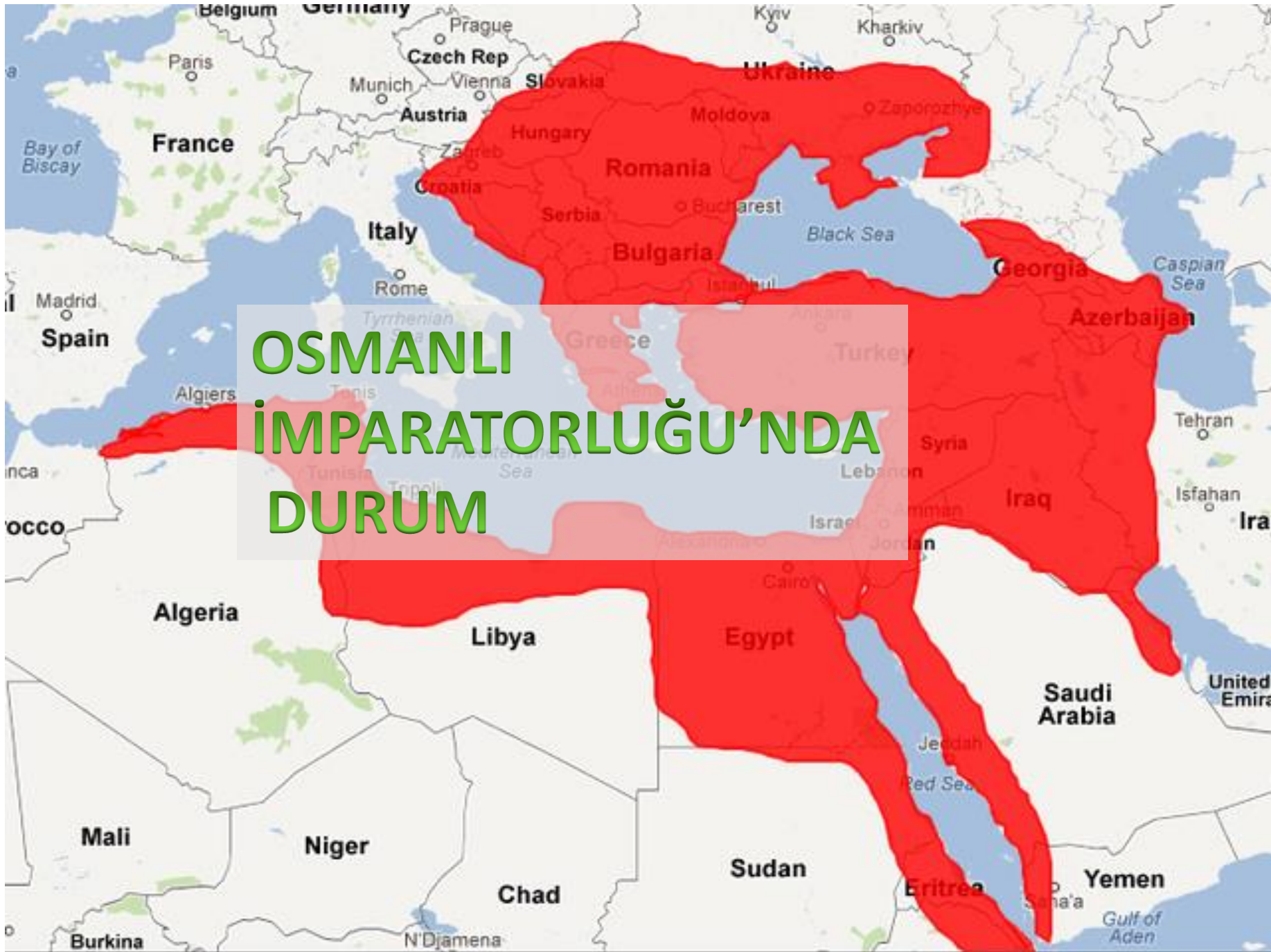
Veba, tıbbın bir bilim olarak henüz daha çok genç olduğu gerçeğini ortaya çıkarırken, halk sağlığı kavramının da temellerini attı.

Bazı kentlerde veba evleri kuruldu, karantina uygulaması başlatıldı, ayrıntılı ölüm kayıtları tutuldu. Ayrıca kara sıçanların ve pirelerin bulunduğu saman tavanlı evlerden, damları kiremitli tuğla evlerin inşasına geçildi. Bu, mimarlık ve kentleşme alanında çok önemli bir adımdı.

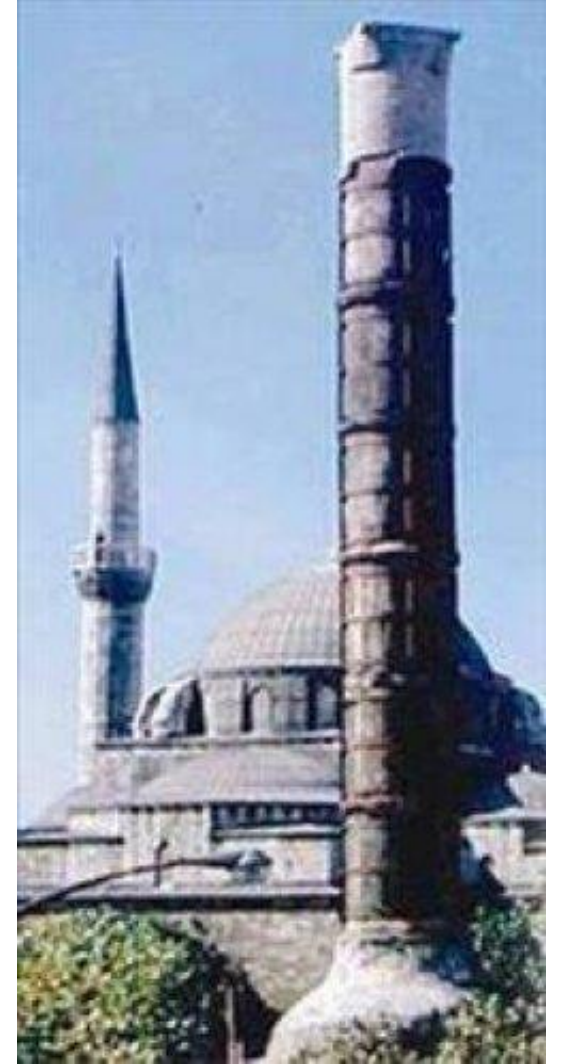
- 15. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte başta veba olmak üzere salgın hastalıklarla mücadele etmek için Dubrovnik ve Venedik Cumhuriyetinde karantina uygulamaları kurumsal bir nitelik taşımaya başladı. Böylelikle, salgınların yayılım şiddetini azaltmak konusunda bir aşama kaydedilmiş oldu

- 18. yüzyıl boyunca veba, Akdeniz coğrafyasında etkili olamaya devam etti. Veba salgınları bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren İskenderiye'den İstanbul'a doğru bir seyir izlemekteydi.
- Salgınların şiddetli bir biçimde yaşandığı bu yüzyılın yılı vebayla geçti. Bu dönemde vebanın yayılım nedenleri arasında ölenlerin elbiselerinin eskiciler tarafından satılması ve para kullanımının artmış olması gösterilmektedir.

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA DURUM

- Evliya Çelebi, *Seyahatnamesi*'nin İstanbul'a ayırdığı bölümünde şehrin içinde ve çevresinde gizli tılsımları anlatır. Söz konusu tılsım anlatılarından on birincisi veba hakkındadır.
- Sultan II. Bayezid Veli Hamamı'nın bulunduğu yerde 80 arşınlık dört köşe ve tek parça bir sütun bulunmaktaydı (***Dört köşeli sütun***)
- Bu sütun Gezbazya adlı eski bir kâhin tarafından tılsımlanmıştı. Bu tılsımlı sütunun II. Bayezid tarafından yıktırılıp yerine bir hamam yaptırıldığını ve bu tarihten sonra da İstanbul'u vebanın istila ettiğini yazmaktadır.

İstanbul'u Koruyan Tılsımlar

1. Arcadius Sütunu – Cerrahpaşa
2. Çemberlitaş
3. Kıztaşı (Fatih)
4. Altımermerli Sütun (Kocamustafapaşa)
5. Dört Köşeli Sütun (Beyazıt, Ordu Cad)
6. Kucaklaşmış Sevgililer
7. Tekfur Sarayı'ndaki Tunçtan İfrit Heykeli (Edirnekapi)
8. İhtiyar Adam ve Kadın
9. Zeyrek'te Hazreti Yahya Kilisesi Bitişindeki Mağara
10. Sultanahmet'e dikilen Burma Sütun
11. Ayasofya'daki Dört Sütunlu Anıt
12. Milyobar (Örme Sütun – Atmeydanı – Sultanahmet meydanı)

- 1453- 1600 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin fetihler yoluyla genişlemesiyle veba salgınlarının ortaya çıkışı arasında kuvvetli bir bağ olduğunu söylenmektedir.
- Fetihler yoluyla kazanılan ekonomik imkânlar çerçevesinde belirgin bir biçimde oluşan kentleşme sonucunda, ticaret ve iletişim ağlarının gelişmesiyle birlikte salgın hastalıklar ortaya çıkmakta ve hızlı bir şekilde yayılmaktaydılar.
- Kısacası veba, özellikle yüksek nüfus oranlarına sahip olan ve insanların birbirleriyle yoğun olarak iletişim içinde yaşadıkları şehirlerde görülmekteydi.

- Osmanlılar'ın İstanbul'u fethinin ardından şehirde görülen ilk veba salgını 1455 yılı boyunca etkili oldu.
- Veba, Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul nüfusunu yeniden artırma girişimlerini sekteye uğrattı.
- Heath W. Lowry, dile getirilen konuları işlediği bir çalışmada fetih sonrası İstanbul'unun yeni ve büyük bir nüfusu barındıracak kadar **altyapısı olmadığı** savunur. Anadolu ve Balkanlar'ın küçük şehirlerinden getirilenlerin köylü nüfus ile şehirli nüfusun aynı atmosferde yaşamak durumunda kalmaları, beraberinde bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştu.
- Şehrin yeni sakinlerinin eski sakinlerden farklı hijyen anlayışları olmasından dolayı, vebanın yayılması için uygun bir zemin oluşmuş olabilir.
- Lowry, salgın hastalıkların gelişiminde yalnızca askeri seferlerin değil, aynı zamanda büyük şehirlerde biriken nüfus yoğunluğunun ve bu yoğunluğun beraberinde getirdiği hijyen sorunlarının önemli bir etken olarak dikkate alınması gerektiğini söyler.

Tarih: 11 Kasım 1577 (Fatihin başlattığı doğa bilimlerinin çöküşü)

- İstanbul semalarında kuyruklu yıldız görüldü. Halkta heyecan ve korku yaratan kuyruklu yıldız bir ay boyunca her gece izlendi.
- Kuyruklu yıldızdan sonra İstanbul'da önce veba salgını başladı.
- Aynı yıl bir de deprem oldu. Çaresiz her toplumda olduğu gibi hurafeler kulaktan kulağa yayıldı: Felaketin nedeni rasathaneydi! Çünkü buradan meleklerin bacaklarına bakılıyordu! Kimse çıkıp, “1539, 1573, 1576 yıllarında da veba oldu. Zaten depremler hep oluyor” demedi.
- Çünkü sarayda bu hurafelerden beslenen gruplar vardı. Rasathane kurucusu Takiyeddin'in en büyük destekçisi Sadeddin Hoca'yla, zamanın şeyhülislamı Ahmed Şemseddin Efendi'nin arası bozuktur. Şeyhülislam saray kadınlarının da desteğini alıp padişahı rasathanenin “günah” olduğuna inandırdı.

- Fatih dönemi ile Kanuni Sultan Süleyman dönemi arasında bir karşılaştırma yapılabilir.
- Vebadan korunma konusunda Sultan Süleyman'ın, hastalıktan kaçmanın Allah'ın iradesine karşı çıkmak anlamına geleceği şeklindeki bir açıklaması vardır.
- Osmanlı İmparatorluğu'nda daha “kaderci” bir tavrın hâkim olmaya başladığını savunulur.
- Kanuni döneminde hastalıktan kaçarak korunmak isteyen kimselerle alay edilmekte, ayrıca hastalığın bulaşıcılığı olduğu fikri tamamen reddedilmekteydi.

Fransız gezgin Jean du Mont 1690 yılında Osmanlı'ya yapığı geziden edindiğı izlenimleri şöyle aktarıyor:

“Kadere inançları o kadar kuvvetlidir ki bulaşıcı hastalıklardan korunmak için tedbir almaya gerek görmezler. Böyle durumlarda önlem alan Hristiyanlara da kızarlar. “

Bir Fransız bana geçen gün başından geçen bir olayı anlattı: Bir veba salgınında sokakta yürürken vebadan ölmüş bir adamı taşıyan birkaç Türk görmüş. Bunlardan kaçmak için yolunu değıştirmiş. Fakat o adamlardan biri koşarak ona yetişmiş ve yaralı göğsünü açarak ona sürtünmüş ve **‘Ölüye ve ölen adamlara saygı ve yardım etmeyi öğren’** demiş.

Bunlardan hiçbirinin mucize olmadan kurtulmalarına olanak yoktu. Bulaşıcı hastalık bulunan yerden gelenlerden kaçınmıyorlar.”

- Vebanın yoğun olarak yaşandığı düşünölen bazı mekânlar İstanbul sakinleri tarafından günah keçisi ilan edildiler.
- Bahçekapısı çevresinde yer alan ve bekâr odalarının bulunduğu Melegirmez Sokağı bu konuda dikkat çekici bir örnek olarak belirlemektedir:
- Cabi'nin tespitine göre, vebayla mücadele konusunda söz konusu hastalığın yayılmasını engelleme konusunda yaşanan başarısızlığın en önemli nedenlerinden birisi hiç şüphesiz bekâr odalarına hâkim olan zina ve fuhuş idi.
- Ahmet Rasim, Fuhş- i Atik kitabındaki makalelerinden birinde şöyle der:
- *"Yeniçeriliğin son yıllarında, bu asker ocağı bir haşarat haline gelmiş ve kayıkçı, mavnacı, hammal gibi bekar uşakları yeniçeri yazılıp, Bahçekapı iskelesi ve civarını türlü fuhuş ve rezaletin sokaklara taşıdığı bir semt haline getirmişlerdi. Kayıkhaneler ve kahvehanelerin üzerinde bekar odaları bulunurdu. Buraya 'Melek Girmez Sokağı' denmişti. Veba salgını çıkınca buralara baskın yapıldı ve kapatıldı. Yıkım sırasında bazı odalarda vebaya yakalanmış ya da yeni ölmüş birkaç kadına da rastlandı".*

- Müslüman ulemanın müslüman halk üzerindeki etkisi müslümanların salgınlar karşısındaki gündelik davranışlarını etkilemektedir.
- Özellikle Avrupa'lı konsolosların halk sağlığını korumak adına önerdikleri pratikleri müslüman ileri gelenler ve ulema şiddetle reddeder.
- Panzac'ın 1814'de Epir'in (Batı Yunanistanda) müslüman kasabası Filad'daki veba salgını bu açıdan değerlendirilebilir. Fransız konsolosu Pouqueville'nin yazdıkları şöyledir:

- Ben sadece az masraflı bir karantinanın kurulmasını istemekteyken, insanların çektiği acıları her zaman Allah’a dayandıran bu sağduyusuz insanlardan biri, konuşmamın ortasında şöyle haykırdı:
- “Kardeşlerim! Bu hristiyanı dinlemeyiniz! Bize yeni adetler gerekli değildir, bırakın Frenkleri ne isterlerse yapsınlar. Biz, atalarımızın geleneklerini ve dinimizin prensiplerini koruyalım! Taun ezelden beri dünyada olup bitene karar veren Allah’tandır ve bunu engellemek insanın kısmetine karşı gelmektir.

Kardeşlerim taun nedir? Cennetin yıkılan üç yüz altmış kapısından biridir ve herbirimiz onu kaldırmak, onarmak için acele etmeliyiz. İşte yapılması gereken; zor zamanda kendini göstermektir, yoksa Frenkler gibi karantinanın demirleri arkasına sığınmak değil. Zaten veba gelecekse gelir, kaderdir. Fakat bana öyle geliyor ki hiçbirşey olmayacak!”

Müslümanların güven duygusunu iki kat arttıran bu konuşmadan sonra, salgın Filad’a girdi. Hastaların yardımına koşarak, ölüleri yıkayarak alel acele cennetin kapılarını onarmaya giriştiler ve bir hafta bile dolmadan salgın şehrin bütün mahallelerine yayıldı.

İstanbul sakinleri, özellikle 1811 ve 1812 yılları süresince şehirde etkili olan veba salgınından korunma yolları içerisinde sıklıkla şehrin çevre mahallelerine kaçarak yerleşmeyi tercih ettiler.

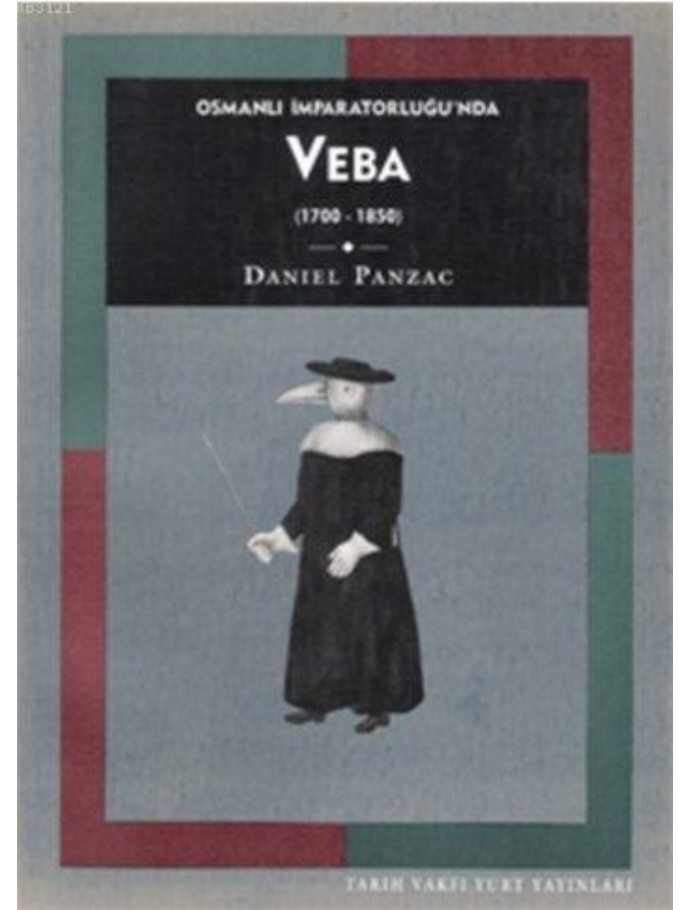
Şehir halkının veba ile mücadele konusunda sergilediği başarısızlığın nedeni, yaygın kanaatten farklı olarak Müslümanların dünya görüşlerini biçimlendiren yanlış dinsel anlayışlar değil, devlet kurumlarının söz konusu hastalığa karşı gerekli önlemleri alma konusunda yetersiz kalmasıydı.

Devlet kurumlarının zamanla gerekli tedbirleri almak üzere bilinçli bir tavır sergilediği, örneğin modern bulaşıcı hastalıkların toplumsal ağ içindeki dolaşımına engel olmak için karantina uygulamasına gidildiği görülmektedir.

- İstanbul'da veba genel olarak bahar aylarının gelmesiyle birlikte görülmeye başlamaktaydı.
- Bahar aylarıyla beraber, sıcak ve nemli ortamlarda çoğalma imkânı bulan mikroplardan ve bu mikropların başka canlılara bulaşmasında rol oynayan pirelerin çoğalmasından dolayı veba, özellikle Ağustos- Eylül aylarında pik yapmakta, kış aylarının başlamasıyla birlikte ise sona ermekteydi.

Geniş alanlara yayılan (en az 10 bölge) ve en az bir yıl etkili etkili olan veba salgınlarının tarihsel döngülerini Panzac aşağıdaki tarihlerde olduğunu belirlemiştir.

1. 1713,	9. 1781,
2. 1719,	10. 1784-86,
3. 1728-29,	11. 1791-92,
4. 1739-41,	12. 1813-17,
5. 1743,	13. 1819,
6. 1759-60,	14. 1835 ve
7. 1762-63,	15. 1837-38
8. 1765,	

- Osmanlı Devleti tarihinde ilk defa 1838 yılında resmi olarak karantina kararı alındı ve bu durumu kurumsallaştırmak üzere 1839 yılında Karantina Nazırlığı kuruldu.

Osmanlı'da iki nedenle salgın hastalıklar büyük yıkımlara yol açmış olmalı.

1. Osmanlı'nın coğrafi konumu: Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlayan İmparatorluk yollarında ticaret için mal taşındığı kadar muhtemelen mikroplar da sınırları aşıp geliyordu.
2. Osmanlı yönetimi salgın hastalıklarla nasıl baş edileceğini bilmemesi: Tıp bilimine ve eğitime de gereken önem verilmiyordu. Doktorların büyük kısmı yabancılardan veya gayrimüslimlerden oluşuyordu.

Osmanlıda vebanın yayılışını kolaylaştıran başlıca nedenler

- Kötü sağlık koşulları,
- Kentlerdeki aşırı kalabalık,
- Ölen hayvanların gömülmemesi ve
- Ticaret vebanın yayılmasını kolaylaştıran faktörler arasındaydı.
- Hacıların Mekke'den hastalığı getirmesiyle,
- Mal ve yolcu taşıyan gemilerin liman kentlerine de hastalığın taşınmasıyla hastalık hızla yayılmıştır.

Osmanlıda Vebanın Ekonomik Zararları

- Cizye(*) ödeyen vergi mükelleflerinin gerek yaşanan ölümler ve gerekse vebadan korunmak üzere taşraya yerleşmeleri sebebiyle, İstanbul'dan elde edilen cizye gelirlerinde ciddi bir azalmanın meydana gelmesi ve bu duruma çözüm bulma konusunda sergilenen devlet müdahalesidir.

Vebanın yol açtığı ölümler yalnızca tüketiciler arasında değil, aynı zamanda esnaf kimseler arasında da yoğun olarak yaşandığından şehir esnafı, meslektaşlarının cenazesini kaldırmaktan dükkânlarını açmaya fırsat bulamayarak ya zarar ettiler ya da fazla kar elde edemediler

- Devlet, cizyedarların muhtemel zararlarını karşılamak konusunda birtakım güvenceler sağlamak yoluyla bu olumsuz durumu aşmaya çalışmıştır.

()Müslüman devletlerde Müslüman olmayan yurttaşlardan alınan bir tür vergi.*

- Şehirde söz konusu hastalıktan dolayı ortaya çıkan kargaşa ortamından faydalananarak yağmacılık eden kimseleri de yine veba ekonomisinin kazananları olarak tespit etmek mümkündür.
- Özellikle mezarcılar, kefen satıcıları ve kayıkçılar gibi meslek erbabı dışında yer alan esnaf açısından ekonomik koşulların genel olarak olumsuz olduğu söylenebilir.

Özetle;

- Veba salgınlarının yaklaşık olarak 17. yüzyılın sonlarından itibaren, Avrupa'da etkisini kaybettiği söylenebilir. Avrupa topraklarını terk ettikten sonra veba, özellikle Osmanlı coğrafyasında yani Balkanlar'da, Anadolu'da ve Arap yarımadasında görülmeye başlandı. Daha sonra Avrupa'da olduğu gibi alınan etkili önlemler sonucunda Osmanlı topraklarında da etkisini kaybetmeye başladı.
- 1820'lere doğru veba salgınlarının durgunlaştığı 19. yüzyılın ilk çeyreği kolera salgınlarının başladığı yıllardır.
- 1700-1850 yılları arasında nerdeyse aralıksız hafif, orta ve şiddetli salgınlara sebep olan veba 19. yüzyılın ikinci yarısında yerini şiddetli kolera salgınlarına bırakmıştır.

VEBA BİTTİ Mİ?

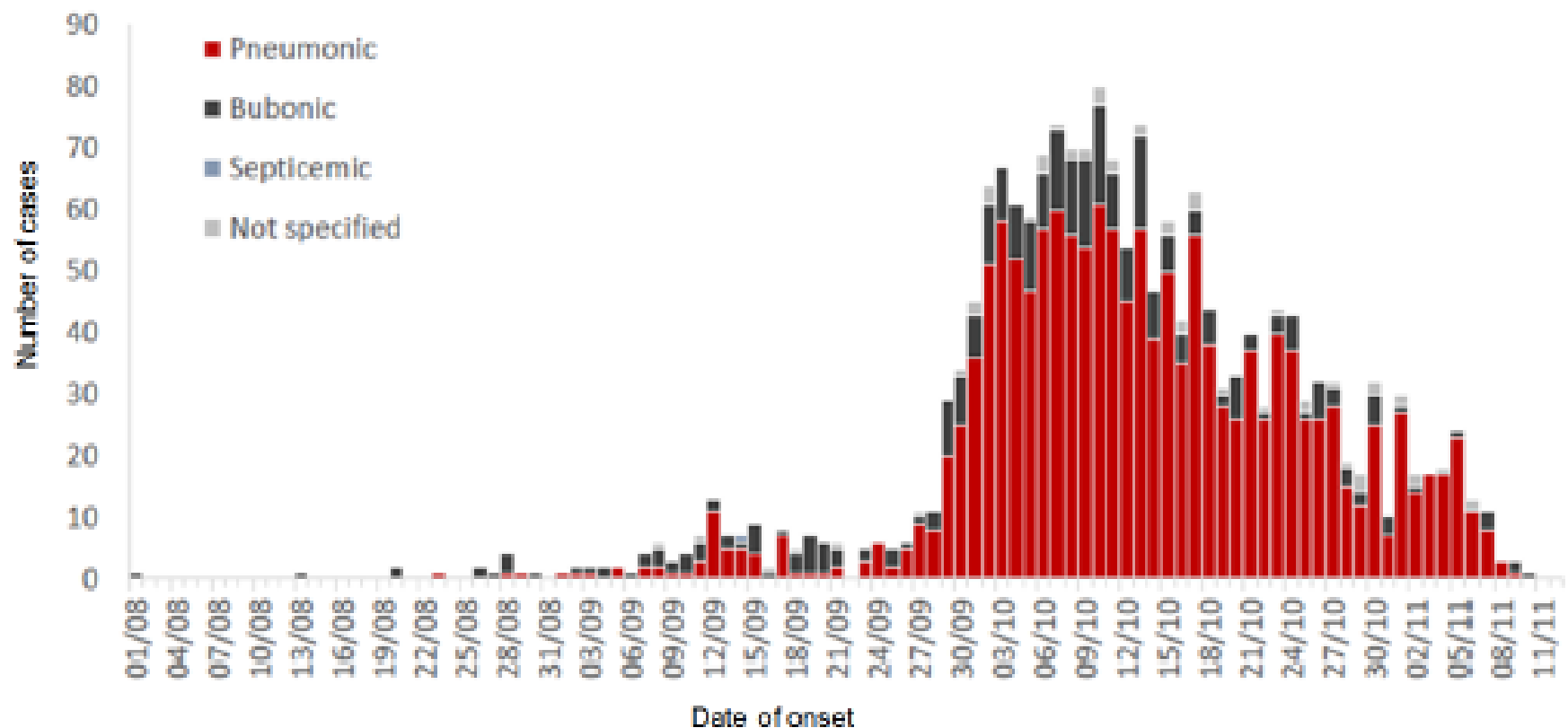
Dünyada 2010 – 2015 yıllarında
3248 vaka olup 584 ölüm olmuştur.

MADAGASKAR

- 1 Ağustos 2017 tarihinde büyük bir veba salgını başlamış,tır.
- 10 Kasım 2017'ye kadar 2.119 vaka bildirilmiş, 171 ölüm olmuştur.

Figure 1: Number of confirmed, probable and suspected plague cases in Madagascar reported by date of illness onset from 1 August through 10 November 2017 (n=2119)¹

- Uzun zamandan beri vebanın doğal odağı olarak Madagaskar'ın orta bölgede bulunan plato gösterilmektedir.
- Ormanlık alanların yok edilmesi, salgın için tetikleyici olmuştur. Ayrıca yaşayan halkın temiz suya, elektrik, temel sağlık hizmetleri ve beslenme gereksinimlerine erişememesi de önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Halen 9 ülke risk altındadır. (Komor adaları, Etiyopya, , Kenya, Mauritius, Mozambik, La Réunion (France), Seyşeller, Güney Afrika Cum. ve Tanzanya)

Vebadan kurtulduktan sonra bu kez salgın yapan hastalık bitlerin taşıdığı tifüs olmuştur. Avrupanın koyun stokları arttıkça, vebadan kurtulanlar daha fazla yün giymeye başladılar ve bit kolonilerine uygun ortam hazırladılar. Yün kullanımı sonucu tifüs, 15.yüzyılda tüm Avrupa'ya yayıldı. Hastane ve kirli yerlerde çoğaldığı için, "hastane ya da hapisane ateşi" olarak da adlandırıldı.

Tarihte Görülen Tifüs Salgınları

Period	Outbreak	Probability	Other possible disease
15th Century	Conquest of Granada	Likely	
16th Century	Mexico	Likely	Smallpox
16th Century	Hungarian disease	Likely	
1710–12	War of Spanish Succession (France, Europe)	Proven	Trench fever
1812	Napoleonic Wars (Vilnius, Eastern Europe)	Proven	Trench fever
1914–18	World War I (Russia, Europe)	Proven	Trench fever
1917–25	Bolshevik Revolution (Russia)	Proven	Other louse-borne diseases
1940–45	World War II (Europe, North Africa)	Proven	Trench fever
1997	Burundi Civil War (Central Africa)	Proven	Trench fever

Şubat, Mart, Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında (1878), kırk iki bin kişi olan yerli halktan dört bini tifüse tutulmuş ve bunların dört yüzü ölmüştür. Yirmi beş bin Rus askerinden dört bin beş yüzü tifüse yakalanmış ve bunların iki bin beş yüzü ölmüştür. Kırk beş bin göçmenden ise on altı bini hastalığa yakalanmış bunlardan on bini tifüsten kurtulamayarak ölmüştür. Şehirde, yüz on iki bin kişi olan toplam nüfusun yirmi dört bin kişisi tifüse yakalanmış, bunların on iki bin dokuz yüz kişisi bu hastalıktan kurtulamamıştır.

Veba - Tifüs

- Kalabalık ve yetersiz sanitasyonu olan kentler,
- Savaşlar, Göçler
- Ticaret, insan hareketleri
- Bit, pire ya da benzeri artopodlarla temasın artması
- Yerleşim yerlerinin hayvanların doğal yaşam alanlarına kayması
- Yetersiz bilgi, hurafe
- Toplumun bilgi okur yazarlığının yetersizliği

Le Petit Journal

ADMINISTRATION
61, RUE LAFAYETTE, 61

5 CENT.

SUPPLÉMENT ILLUSTRÉ

5 CENT.

ABONNEMENTS

Les manuscrits ne sont pas rendus

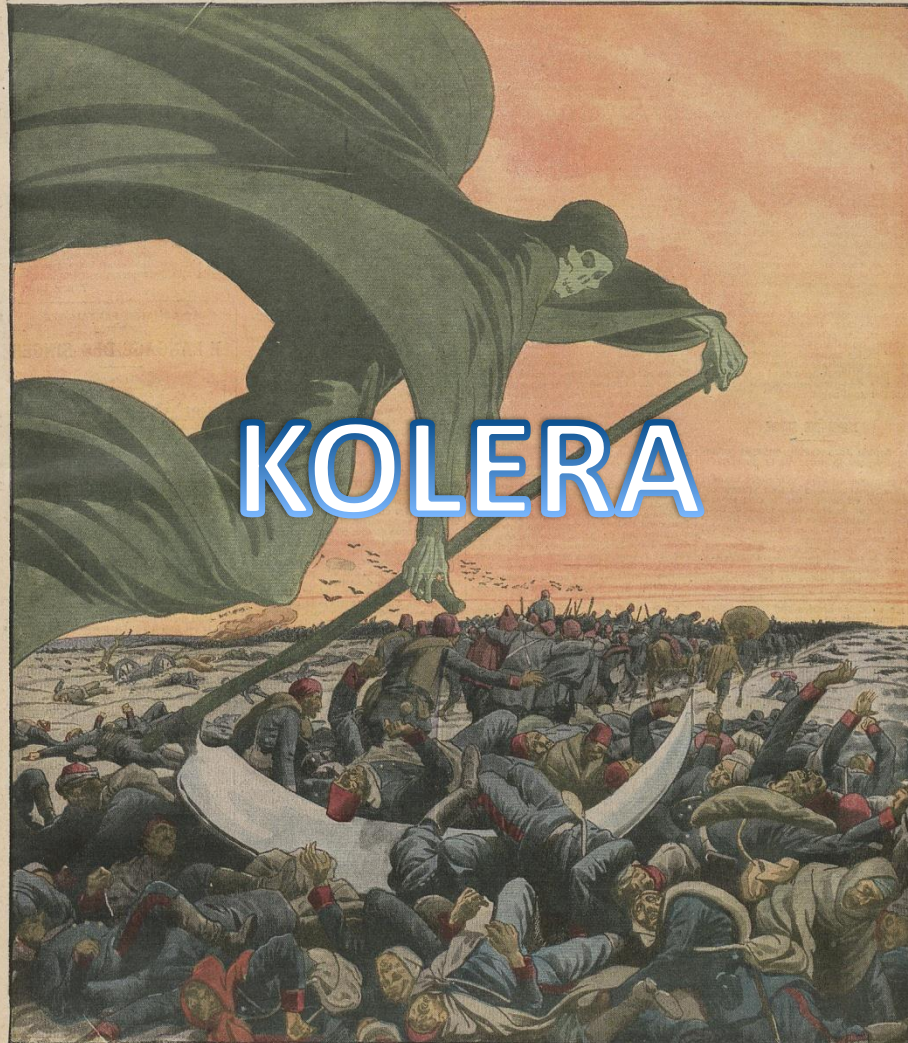
23me Année

Número 1.150

On s'abonne sans frais
dans tous les bureaux de poste.

DIMANCHE 1er DÉCEMBRE 1912

SEINE et SEINE-ET-OISE... 2 fr. 3 fr. 50
Départements..... 2 fr. 4 fr. 50
ÉTRANGER..... 2 50 5 fr. 50

LE CHOLÉRA

İlk kolera epidemisi hakkında detaylı bilgi Portekiz kayıtlarında yer almakta ve 1543 yılında Ganj deltasında görüldüğü yazılmaktadır. Kolera dünyada 7 kez pandemi yapmıştır:

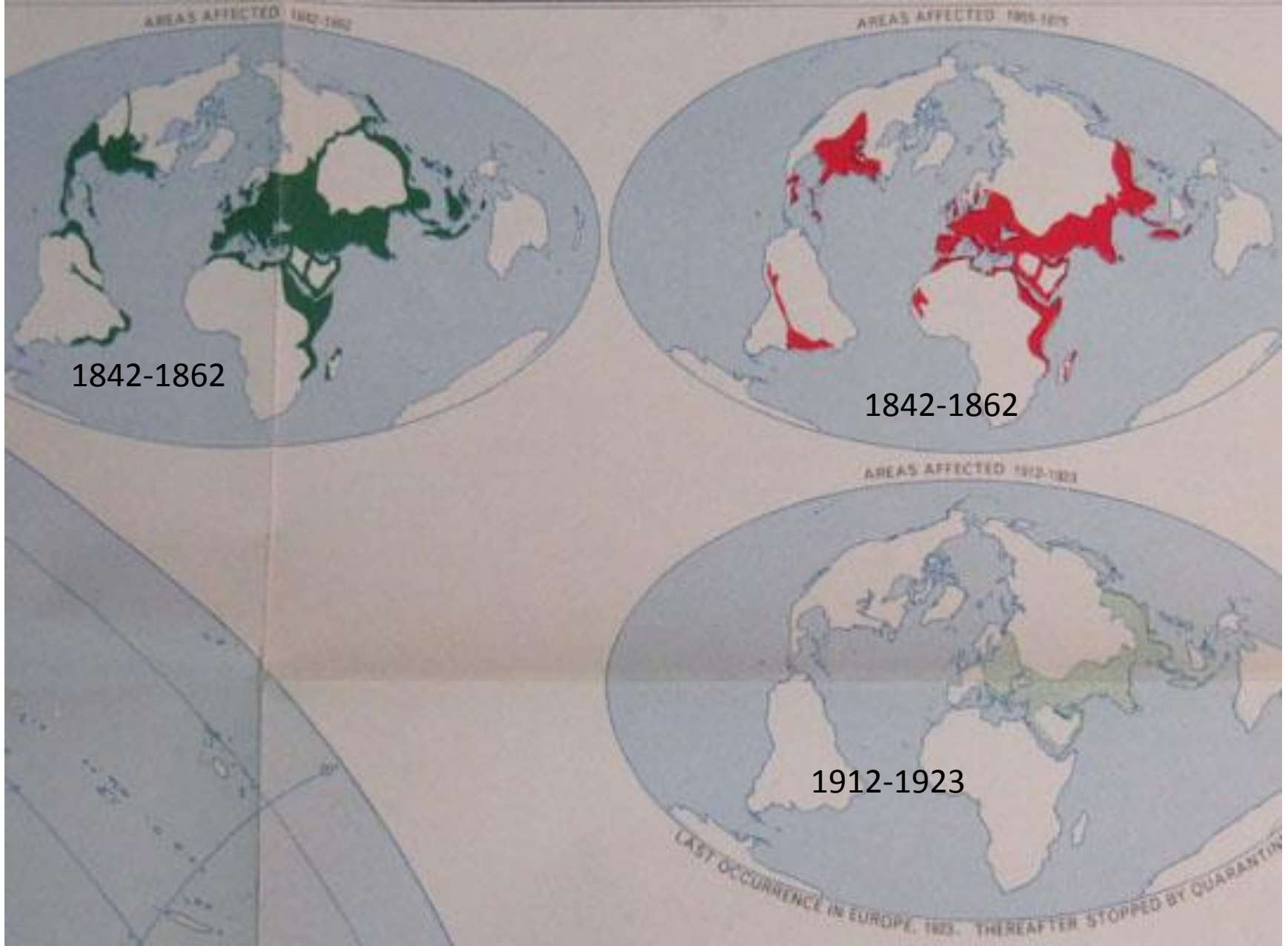
1. Pandemi 1817 yılında Hindistan, Myanmar, SriLanka yoluyla Avrupa da görüldü. Bir kol İndonezya Filipinlere yayılırken diğer kol körfez ülkeleri, Türkiye, Suriye ve Güney Rusyaya yayıldı.
2. Pandemi 1829 yılında oldu. Hindistan Orta ve Doğu Asya, Finlandiya, Polonya, Macaristan ve Almanya'ya yayıldı. 1831'de İngiltere'de görüldü. 1832 yılında Amerika kıtasına yayıldı. Kanada'da salgın yaptı.
3. Pandemi 1852-1859 yıllarında Avrupa , Kuzey Amerika ve Afrikada oldu.

4. (1861-1875) ve 5. pandemi (1881-1896) yıllarında oldu.

4. Pandemide İngilteredeki vakalar John snow tarafında incelendi. 5. pandemide ise Robert Koch Mısır ve Kalkütada mikrobiyolojik inceleme yapmıştır. 1854'de kolera vibriyonu Filippo Pacini tarafından saptanmıştır.

6. Pandemi (1899–1923) halk sağlığı ve sanitasyon uygulamaları nedeniyle Avrupa ve K. Amerikada etkili olmamıştır. Rusya, Orta doğu ve kuzey Afrika etkilenmiştir.

1918 ve 1919 yıllarında yarım milyon insanın ölümüne yol açmıştır.

Koleranın Coğrafik Dağılımı , 1842-1923 Haritanın yayın tarihi 1952.

- 19. YÜZYILIN en korkulan hastalığıydı ve nedeni bir sır olarak kalmıştı. Bazı kimseler kolera'nın nedeninin, çürüyen organik maddelerden yayılan iğrenç kokuları solumak olduğuna inanıyordu. Onların kuşkuları mantıklı görünebilirdi. Londra'dan geçen Thames Irmağı çok pis bir koku yayıyordu. "Acaba hastalığı bu pis kokulu hava mı bulaştırıyordu?" sorusu sorulmaktaydı.
- 1854'e doğru sifonlu tuvaletler yapılmış olsa da, çağdışı bir kanalizasyon sistemi insan dışkısını oluklar ve kanalizasyon borularıyla doğrudan Thames Irmağı'na, yani halkın başlıca içme suyu kaynağına akıtıyordu.

NOURSE (W.E.C.)

U.S.

kind regards

SHORT AND PLAIN HISTORY
OF
CHOLERA;
ITS CAUSES AND PREVENTION;

WRITTEN FOR POPULAR USE.

BY
WILLIAM E. C. NOURSE, F.R.C.S.

FELLOW OF THE ROYAL MEDICAL AND CHIRURGICAL SOCIETY; AUTHOR OF "TABLETS FOR STUDENTS;" LATE SURGEON TO THE EAST AND WEST COWLEY DISPENSARY, AND FORMERLY DISTRICT SURGEON TO ST. MARK'S HOSPITAL, AND MEMBER OF THE BRITISH ASSOCIATION FOR THE ADVANCEMENT OF SCIENCE.

"The development of the public health is a science and an art. . . . It is the office of medicine to raise men up to a high standard of health, and not merely to heal the sick. . . . Cholera only shows in high relief what exists in ordinary circumstances. Medical men, rarely, if ever, treat the beginnings of diseases; and are scarcely ever committed professionally on the preservation of the health of cities or families. . . . But the preservation and the restoration of health are parts of one science." — *Dr. Farr's Report on Cholera*

LONDON:
JOHN CHURCHILL, NEW BURLINGTON STREET;
WOLVICH: W. D. JACKSON, VIGOROUS STREET. ELTHAM: JOHN LACEY.

1867.
Price One Shilling.

Kitabın 17. sayfası - Korunma

1. Abdomeni korumak için sıcak tutan giysiler kullanılmalı,
2. Kötü hava yaratan mezarlık, mazgallar, toprak çukurlar, kümesler, ahırlar evlerden uzak yerlere yapılmalı
3. Yerleri, ev içlerini kuru tutmalı
4. Evler aydınlık, kuru ve havadar olmalı
5. Tuvalet çukurları ile kuyular arasında bağlantı olmamalı, çünkü sular kirlenir.
6.

- 1970'lerde birçok Yehova'nın Şahidleri Malavi'den kaçmak zorunda kaldı. Güvenlikleri için komşu ülke Mozambik'e gittiler. Orada 30.000'den fazla kişi 10 sığınmacı kampına yerleşti. Genelde sığınmacı kampları suyla bulaşan hastalıklar için elverişli bir ortamdır. Acaba bu koşullarda Şahitlerin durumu nasıldı?

Lemon Kabwazi 17.000 kiřiyle birlikte Mlangeni'deki en bűyűk kampta yařadı.

- Kamp her zaman temiz tutuldu.
- Tuvalet çukurları kampın dışına kazıldı ve hiç kimsenin kamp içinde kendi tuvalet çukurunu kazmasına izin verilmedi.
- öp çukurları da kamptan uzağa kazıldı.
- Gönűllűler kampın dışındaki başka bir bűlgede kazılmış kuyulardan çekilen suyun temizliğini sağlamak da dahil, temizlikle ilgili her şeyle ilgilendiler. Kısıtlı durumda olmamıza rağmen, hijyen konusunda standartlara sıkıca bağlı kaldık; bu nedenle, ciddi bir hastalıkla ilgili hiç salgın yaşamadık ve hiç kimse kolera olmadı.”

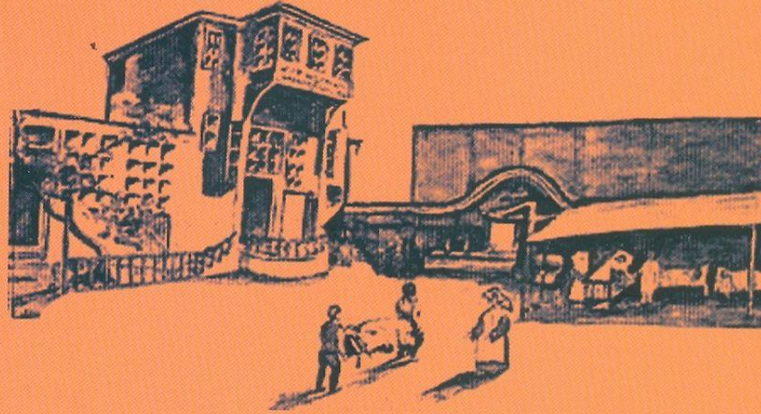
7. Pandemi İndonezyadan başlamış, Asya ve Afrika ülkeleri etkilenmiştir.

1991 yılında Peru'dan Güney Afrikaya atlamış, ayrıca Ekvador, Kolombiya, Brazilya ,Şili daha sonra Orta Amerika ve Meksikada salgın görülmüştür.

Osmanlı Devletinde Kolera

İstanbul Örneđi (1892-1895)

MESUT AYAR

KİTABEVİ

- Kolera ise Osmanlı topraklarına 19. yüzyılın ilk çeyreğinde ulaşır.
- Ayar'ın tespitlerine göre İstanbul'da ilk kolera salgını 1831'de baş göstermiştir.
- Sonrasında dünyadaki pandemilerden de etkilenen büyük salgınların tarihleri şöyledir: 1847-48, 1852-54, 18656, 1870, 1876, 1881-83, 1889-90, 1892-95, 1902-03, 1910, 1912-13.7

Salgının oluşmasında etkili faktörler;

- Dini bayramlar, törenler,
- Ölülerin yıkanması,
- Kışla, hastane ve ibadethaneler gibi insanların toplu olarak kullandıkları mekânlar,
- Aile üyelerinin hastalara bakmaları,
- Aynı kaptan yeme veya su içmeleri,
- Hastalıktan ölen kişinin eşyalarının kullanılması,
- Hasta ve komşu ziyaretleri, ç
- Öpler, lağım ve açıkta olan kirli sular gibi durumlar etkili olmuştur

- Salgın hastalıklar karşısında uygulanan diğer idari pratikler şehir yaşamını doğrudan ilgilendiren ve şehirdeki gündelik yaşamı kontrol altına alarak dönüştüren belediyeçilik uygulamalarıdır.
- Şehrin temizliği ve bunun teftişi ile yetkili ilk kurumsal yapı 1854 yılında İstanbul'da kurulan Şehremaneti'dir.
- Bu kurumsal yapı ve yetkileri giderek genişlemiş ve 1890'lara gelindiğinde İstanbul'da çeşitli bölgelerde yetkili Şehremaneti'ne bağlı 10 belediye dairesine ayrılmıştır.
- Özellikle İstanbul'da hastalığın nesnel koşulları sebebiyle daha kolay yayıldığı alt-orta sınıf mahalleler tecrit gibi kontrol ve gözetim pratikleri ile denetlemeye tabi tutulmuştur.

Şehirde kol gezen koleraya karşı alınan tedbirler;

- Cami, han, hamamların umuma açık tuvaletlerinin badana ettirilip özel kimyasallarla temizlenmesi,
- Şehir içindeki çeşmelerin artık su ayaklarının kapatılması,
- Çöplerin kaldırılması,
- Salhane, boyahane ve kasap gibi dükkânların şehrin dışına çıkarılması,
- Kaldırım yapılması, çukur ve hendeklerin kapatılması,
- Çarşı, pazar, sokak, hanelerin temizliği gibi koleraya kaynaklık edebilecek veya yayılmasını hızlandıracak olan noktalar kontrol altına alınmaya çalışılması
- Halkı hastalığa karşı bilinçlendirmek için Türkçe, Ermenice ve Rumca risaleler hazırlanıp, hastalığa karşı hijyen kurallarına nasıl uyulacağına dair bilgilendirme yapılmıştır

Bütün tedbirlerin teftişi, askeri zabitan tarafından yapılmış ve ihmali görülenler cezalandırılmıştır.

Salgınlar süresince Osmanlı Devleti'nin almış olduğu önlemler

- Kordon Usulü: : Bu uygulamada asıl maksat, hastalığın ortaya çıkış yerinden dışarı yayılmasını engellemek ve aynı yerde imha edilmesini sağlamaktı. Yani bu, karantina usulünün dar kapsamlı başka bir versiyonudur. Hastalığın çıktığı ev, hastane veya kışlalarda bu uygulama yapılmaktadır. Şehirde şüphe duyulan bütün vakaların ortaya çıktığı yerler, benzer şekilde ablukaya alınmaktaydı. Bu kordon süresi genellikle on gündü

Salgınlar süresince Osmanlı Devleti'nin almış olduğu önlemler II

- Karantina Uygulaması ve Karantina
- Mahalleri olan Tahaffuzhaneler: Karantina Mahalleri - Tuzla ve Kavak Tahaffuzhanesi olan "nin günümüzdeki durumu.
- Dezenfeksiyon Uygulaması: Tebhirhaneler -Üsküdar Tebhirhanesi (Dezenfeksiyon Merkezi)
- Modern koruyucu sağlık uygulamaları: Bakteriyolojihane -i Şahane"nin açılması ve işlevi

Harita: 1893 yılında İstanbul'da yapılan Tophane, Gedikpaşa ve Üsküdar Tebhirkhanelerinin konumları.

İSTANBUL'DA İLLET- KOLERA SALGINLARI (1831-1914) OSMANLI DEVLETİ'NİN ALDIĞI ÖNLEMLER VE GÜNÜMÜZDEKİ İZLERİ - 2016

- Samsun 1910 yılında büyük bir Kolera salgınıyla karşı karşıya kalmıştır. (Kente kolerayı 1910 yılında Arnavutluk'tan dönen askerler getirmişti.)
- 3 Kasım 1910 tarihinden itibaren Samsun'dan yolcu alan vapurların Sinop'ta, yalnız eşya alanların ise Manastır Ağzı denilen yerde beş gün karantinaya tabi tutulacakları bildirilmiştir.
- İstanbul'dan Samsun'a gelen yolcularda yine aynı şekilde karantinaya tabi tutulmuşlardır.
- Samsun'dan karayoluyla Amasya ve Tokat'a gidecek yolcular Samsun'un çıkışında her gün bir doktor tarafından muayene edilerek içlerinde koleraya yakalananlara rastlanılırsa, bunların yolculuklarına izin verilmeyerek ayrı bir yerde tedavi altına alınmışlardır.

Samsun 1910 yılındaki Kolera salgınında halka verilen bilgiler

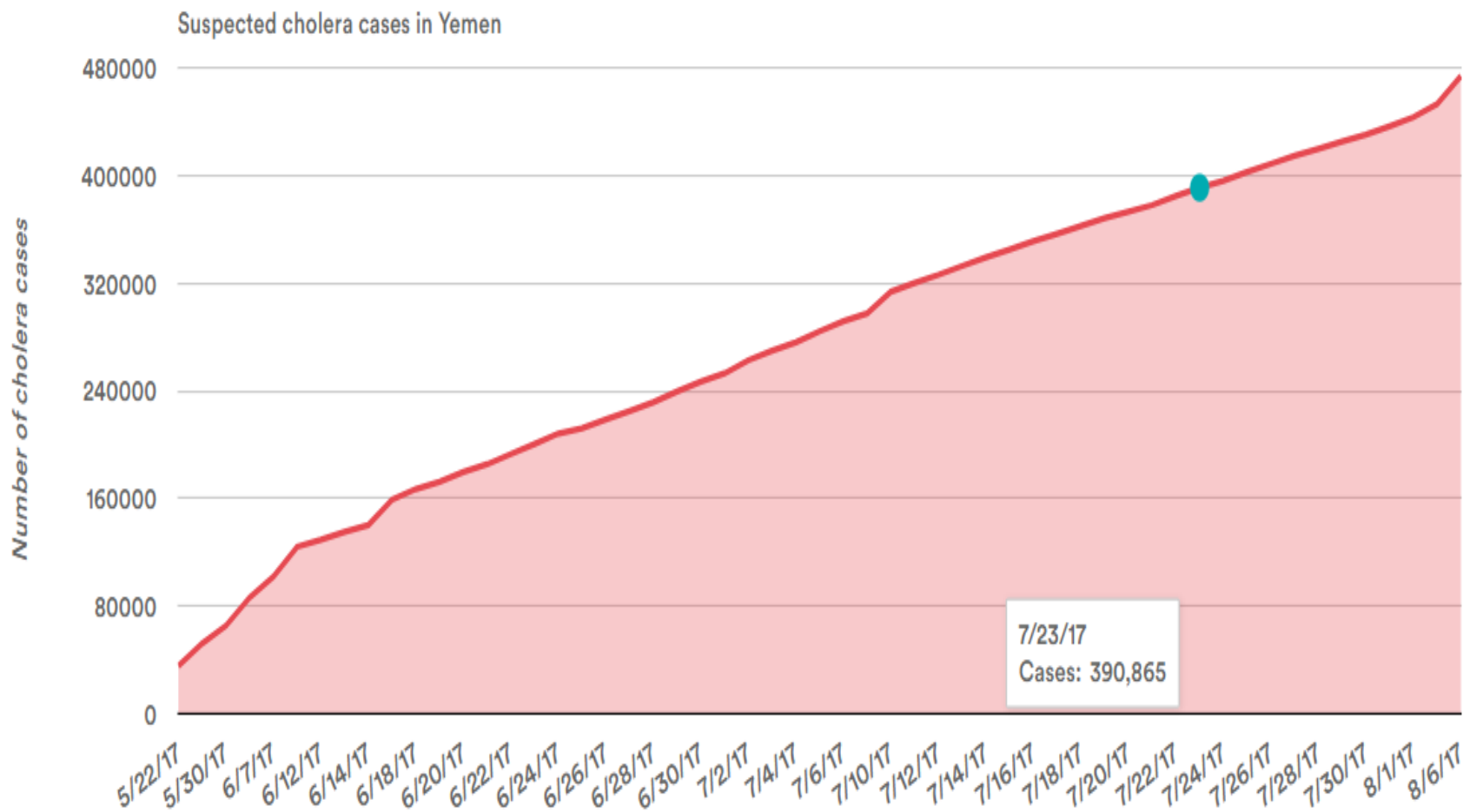
- 1.Hastalık çıkan eve uğramayınız; hastaya yaklaşmayınız.
- 2.Hastanın eşyasını temizleyip odasını on beş gün boş tutun.
- 3.Çömlekte kaynatılmış sirke, yahut nişadır ruhu hiç olmazsa sarımsak bulundurun.
4. Evlere günlük, yahut servi kozalağı gibi maddelerle günde birkaç defa tütsü veriniz.
5. Vücudunuzu üşütmeyiniz, ayağınızı sıcak tutunuz.
6. Safrayı arttırıcı, tahrik edici şeyler yiyip içmeyiniz. Hafif yiyiniz. Yalnız soğan, sarımsak yiyenlerin bu illete tutulmadıkları görülüyor.
7. İçilecek suya sirke aktınız.
8. Akşam yemeklerinden önce bir fincan mukattar nane suyu içiniz.

- Kırk yedi yıl sonra yeniden bir salgının hikâyesi:
1970 Sağmalcılar kolera salgınından günümüze
dersler Coşkun Bakar a a Doç. Dr., Çanakkale
Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı
AD., Çanakkale, TURKISH JOURNAL OF PUBLIC
HEALTHVol 15, No 3 (2017)

KOLERA HALEN TEHDİT Mİ?

- Birleşmiş Milletler (BM) tarihteki en büyük ve en hızlı yayılan kolera salgınının Yemen'i etkisi altına aldığını ve salgının ülkenin yüzde 92'sine yayıldığını bildirdi.
- BM Genel Sekreter Sözcüsü Stephane Dujarric, günlük basın birifinginde, kolera salgının baş gösterdiği 27 Nisan'dan bu yana ülkede 820 bin vakanın görüldüğü ve salgın nedeniyle 2 bin 150 kişinin hayatını kaybettiğini söyledi.

- Yemen'deki iç savaş nedeniyle ülke içinde yerinden edilmiş yaklaşık 3 milyon kişi, temiz içme suyu bulunamaması ve atıkların toplanamaması gibi nedenler yüzünden her gün koleraya yakalanma riskiyle karşı karşıya kalıyor.
- Çevre sağlığı hizmetinde çalışan personelin ve hekimlerin ücretleri ödenmiyor. Genel greve gidiyorlar.
- Belediye hizmetleri aksıyor. Çöpler sokaklarda birikiyor, sağlıklı ve sürekli su temini yetersiz, hatta yok.

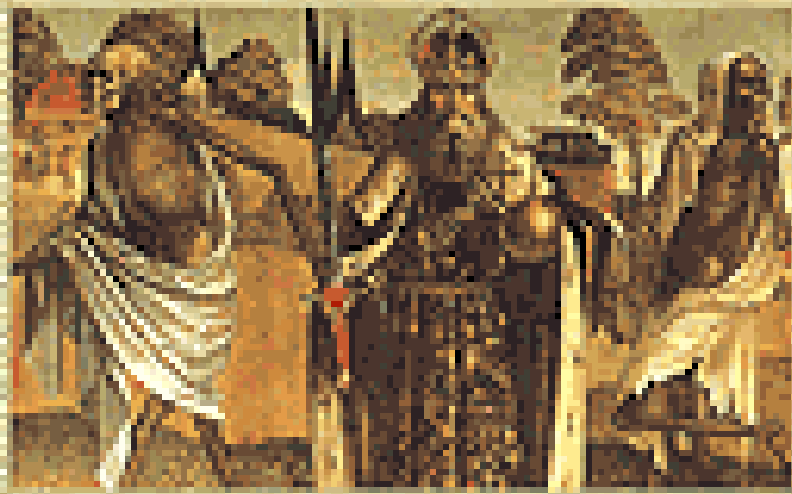
V. cholerae, serotype Ogawa.

- Savaş ve göçlere bağlı temel hizmetlerin sunulmaması
- Sağlıklı su temini ve lağım sistemlerinin yetersizliği
- Kalabalık yaşam ve belediye hizmetlerinin aksaması
- Kişisel temizlik uygulamalarının yetersizliği
- Coğrafi durum (Ör: Denize açılan deltaların olması)
- Uluslararası sebze ve deniz-su ürünü ticareti ürünü
- İklimin etkisi ???

The Greatest Killer

SMALLPOX in History

DONALD E. HOPKINS

- İlk kayıtlı çiçek salgını MÖ 1350 yılında Mısır Hitit savaşı sırasındaadır.
- V.Ramses'in mumyasında yüzünde skarlar görölmektedir.
- Çiçek Arapların Avrupaya yayılması, haçlı seferleri, Karayipler bölgesine yerleşim ve Amerika kıtasındaki kolonizasyon ile tüm dünyaya yayıldı.

Çiçek Enfeksiyonunun Tarihi

- 6. YY. Çin ve Kore ile ticaretin artışına bağlı Japonyada salgın.
- 7YY: Arapların Kuzey Afrika ve Avrupaya geçişi sonucu İspanya, Portekiz salgınları.
- 11 YY: Century – Haçlı seferleri sonucu Avruya yayılım
- 15 YY: Portekizin Batı Afrikayı işgali sonucu bölgede salgın .
- 16 YY: Afrikadan köle ticareti sonucu Karayiplerde , orta ve güney Amerikada salgın.
- 17 YY: Köle ticareti nedeniyle Kuzey Amerikada salgın.
- 18 YY: Avustralyanın İngilizlerce işgali sonucu salgın

Day 3

Day 5

Day 7

- Mortalitesi %10-50 arasında değişen hastalığın çok sayıda ölgme neden olduğu bilinmektedir.
- Alınan önlemler ve tedaviler başarısız olmuştur.
- Osmanlı İmparatorluğunda ağır salgınlar yoktur. (Yaklaşık 3000 yıldır Asya Hint-Çinliler ve Türkler bağışıklama yaptığı için)
- Hastalığın çözümü aşı ile gerçekleşmiştir.
- Halen eradike edilmiş bu hastalığa karşı özel bir risk tanımlanmamaktadır.

SITMA

Tarih– MÖ 2700 – MS 340

- Çin
 - Nei Ching – tıbbi kayıtlar
 - Quinhao (artemisinin) ateş düşürücü olarak kullanılması
- Roma - yunan
 - MÖ 4 YY – Hastalık tanımlanmış
 - Pericles dönemi(495-429) – böcek sokması ile bulaşıyor

MÖ2000 - 500 BC: Nil vadisi

- Patolojist Dr Nerlich MÖ 3500-500'e ait 91 kişiye ait kemik numunesi inceliyor.
- *Plasmodium falciparum* saptıyor.
- Kral Tutankhamen'da da aynı etmen var.

- Sıtma hastalığı önceki yıllarla karşılaştırıldığında II. Meşrutiyet dönemi'nde belgelere, kitaplara ve dergilere daha fazla yansımıştır.
- Zabıt cerideleri ile Düsturda sıtma hakkında tartışmaların 1909-1914 arasında daha fazladır ve kinin ile ilgili ilk yasal düzenleme 1913'te yapılmıştır.
- 1914-1918 yılları arasının ise topyekûn bir savaş dönemine denk geldiğini, hastalıktan ölümlerin arttığını, Meclis'in belirli aralıklarla toplanabildiğini

- Suda yaşıyan yavruların yok edilmesinin pek kolay olmadığını hatırlatan **Osman Hamid**, yavruları öldürmenin en kesin yönteminin havasız bırakmak olduğunu söylemektedir. Su birikintileri, **petrol veya şist yağı** ile kaplanırsa hava almak için yüzeye çıkan yavrular, bu maddeleri çekeceklerinden öleceklerdir.
- Ancak bu işlem gerçekleştirilirken hem **su birikintisinin hayvanlar tarafından kullanıp kullanmadığına dikkat edilmeli** hem de haftada iki kere petrol ya da şist yağı dökülmelidir (Doktor Hamid Osman, 1330: 74).
- Milaslı İsmail Hakkı 15 günde bir gaz yağı dökülerek çamurların örtülmesini ve **yusufçuk ile kız böceği gibi sivrisinek yavrularıyla beslenen böceklerin sayısının arttırılmasını** önermektedir (Milaslı İsmail Hakkı, 1326: 9).

- **Kafes ve tel örgünün yararlarını Milaslı İsmail Hakkı** İtalya'dan verdiği örnekle somutlaştırmaktadır. İtalyan bir işverenin kendi kendisine kapanan kapı, tel örgü ve cibinlikten oluşan korunaklı alanlarda tuttuğu 194 işçisinin sadece 3 tanesi sıtmaya yakalanmıştır
- (Milaslı İsmail Hakkı, 1326:10).

سنة	صرف اولئان كينيك مقدارى كيلوغرام	صيته من وفاتك عددى
١٩٠٠	٠	١٥٨٦٥
١٩٠١	٠	١٣٣٥٥
١٩٠٢	٢٢٤٢	٩٩٠٨
١٩٠٣	٧٢٣٤	٨٥١٣
١٩٠٤	١٤٠٧١	٨٥٠١
١٩٠٥	١٨٧١٢	٧٨٣٨
١٩٠٦	٢٠٧٢٣	٤٨٧١
١٩٠٧	٢٤٣٥١	٤١٦٠

Sene	Sarf Olunan Kininin Miktarı Kilogram	Sıtmadan Vefatın Adedi
1900	0	15865
1901	0	13355
1902	2242	9908
1903	7234	8513
1904	14071	8501
1905	18712	7838
1906	20723	4871
1907	24351	4160

Resim - 8: İtalya'da Hükümet Kinini Politikasını Gösterir İstatistikî Bilgi ve Günümüze Transkripsiyonu (Doktor Asım Bey, 1329:55)

Sivrisinek Habitatları

Sıtma Önlenebilir mi?

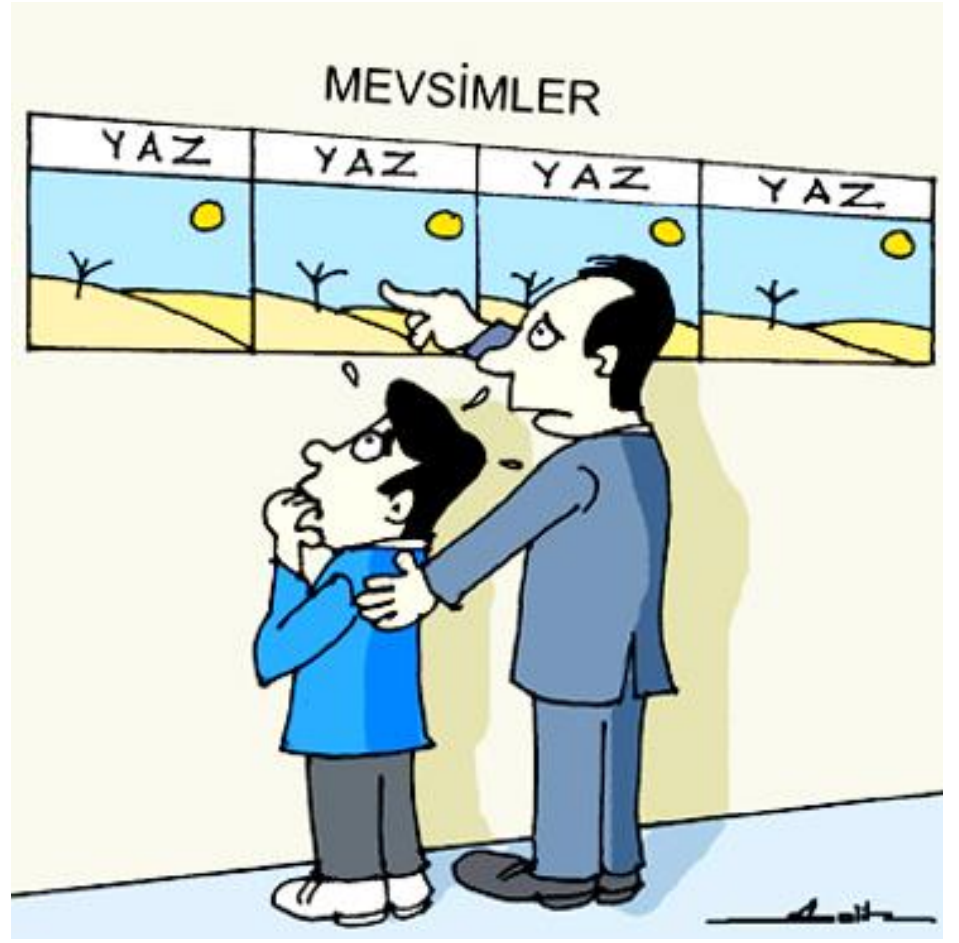
1. Etkili bir tedavi var ama koruyucu bir aşı yok
(Sadece falsifarum türü için bu yıl denemeye konulacak bir aşı var)
2. Küresel ticaret, turizm (egzotik yerlere), insan ve mal hareketleri
3. İklim değişiklikleri
4. Savaşlar ve göçler,
5. Altyapı eksikliği
6. Kentsel alanda sivrisinek üreme alanlarındaki artış
7. Hastalığın gelişmiş ülkelerde unutulması

Demografik ve davranışsal	Demografik değişim, yaşlanma, immün bozukluklar, davranış kalıplarında değişimler, damar içi madde kullanımı
Seyahat, göç ve küreselleşme	Kırdan kente göçlerin hızlanması Ulaşım sistemlerinin gelişmesi Uluslararası göçler ve göçmenler, sığınmacılar Uluslararası seyahat ve turizm Vahşi yaşamla olan temaslarda artış
Modern tıbbi uygulamalar	Yaygın antibiyotik kullanımı ve antibiyotiklere direnç gelişmesi Mikroorganizmalardaki adaptasyon ve direnç gelişmesi Hastane enfeksiyonları Yoğun bakım uygulamaları
Modern gıda teknolojileri Endüstrileşmiş gıda üretimi	Gıda işleme ve koruma teknolojileri Gıda üretiminde antibiyotik ve kimyasalların kullanımı Küresel ticaret ve gıda dağıtımı Talep, tüketim ve davranış kalıplarında değişme

Politik, ekolojik ve çevresel	Savaşlar ve iç karışıklıklar Ülke içindeki bazı toplumlara baskı uygulayan yönetimler Sosyal eşitsizlikler (İncinebilir grupların artması) Küresel ısınma ve iklim değişiklikleri Çevresel afetler (ör: seller, fırtınalar..)
Kentleşme ve mega kentlerin ortaya çıkışı	Kentsel alanlarında hızlanarak genişlemesi ve sayısındaki artışalar Accelerating urbanization and megacities Çevresel kirlilik (hava, su, toprak, yer altı kaynakları...) Kalabalık, yoksulluk, kaynak yetersizliği Yetersiz altyapı ve yetersiz yerel yönetimler Cinsel davranışlarda değişimler Kentsel alanların genişlemesine bağlı ekolojik değişimler
Yeni görülen enfeksiyonlar	

İnsanda hastalık yapan Mikroorganizmalar

Tür	Tür sayısı
Bakteri	538
Fungus	317
Helmint (Trişinellosis, şistomiyasis...)	287
Virus	206
Protozoa (plasmodyum, tripanozoma..)	56
Prion	~ 10

SORULAR

KATKILAR